PARTICULARITĂŢILE EXCLUDERII PROBELOR LA FAZA DE URMĂRIRE PENALĂ

Valeria BÎRCA

CZU: 343.14:343.123 valeria.birca28@gmail.com

The evidence exclusion institution constitutes a legally established censorship filter regarding the methods of obtaining and fixing evidence and cumulatively, it represents a guarantee of ensuring their admissibility, thanks to which the probation process is supervised. This signifies the procedural action of physical removal from the criminal case file of evidence containing data that was obtained, fixed and/or administered illegally in violation of the person's rights.

Instituția excluderii probelor la faza de urmărire penală sugerează prin chintesența sa să disciplineze organele abilitate cu atribuții procesuale în vederea influențării asupra situației unui subiect procesual într-o cauză penală. Astfel, organele judiciare își vor îndeplini atribuțiile de serviciu și își vor realiza competența prestabilită într-un regim de diligență, străduință și atenție maximă pentru a nu expune pericolului de încălcare a drepturilor persoanei concrete și pentru că din cauza unor ilegalități înfăptuite de organele abilitate să nu se creeze acuzatului posibile soluții de eschivare de la răspundere, datorate speculării cu ilegalitatea actelor ce îl privesc.

Indiscutabil, actualitatea și importanța subiectului excluderii probelor din dosar la faza de urmărire penală este categorică din perspectiva faptului că această instituție reprezintă un instrument de aplicabilitate practică pentru asigurarea echității acțiunilor procesuale și respectării drepturilor și libertăților persoanei, determină un filtru de cenzură legal stabilit privind administrarea, dar și modalitățile de obținere și fixare a probelor și, cumulativ, expune garantarea admisibilității acestora, grație căreia este supravegheat procesul probațiunii.

Fiind reglementată de legea procesual penală în art.94 CPP, prin existența acesteia se expun următoarele *scopuri* [1]: împiedicarea persoanelor abilitate cu desfășurarea activității de obținere și fixare a probelor în săvârșirea de ilegalități și încălcări ale procedurii stabilite, din considerentul că prin utilizarea datelor neadmise ca probe va fi imposibil de dobândit o hotărâre de condamnare; protejarea drepturilor omului, sub aspectul lor procedural și substanțial; apărarea integrității și prestigiului instanțelor de judecată, având la bază condiția că judecătorii nu trebuie să îngăduie clandestinitatea acțiunilor organelor de urmărire penală și a procurorului, deoarece în cazul acceptării, chiar și tacite, a unor asemenea conduite sunt puse la îndoială percepția publică legată de actul de justiție și încrederea în sistemul judiciar. În caz contrar, procesele vor fi „viciate” prin admiterea unor probe ilegale, iar rolul instanțelor este acela de a „susține” legea și nu acela de a aproba încălcarea legii prin sprijinirea, chiar indirectă,

a unor activități de anchetă ilegale care să ducă la obținerea unor condamnări [2, p.3]; de a asigura respectarea statului de drept, ca fundament absolut al justiției echitabile.

Efectuând studiul comparativ privind excluderea probelor la faza de urmărire penală, conchidem asupra faptului că în multe state ale lumii instituția analizată nu este reglementată legal într-un mod clar și cert, fiind utilizate diferite forme specifice de interpretare. *Exempli gratia*, excluderea se prezintă ca o sancțiune a neîndeplinirii sau nerespectării normelor procesuale privind probatoriul propriu-zis. În statele în care această instituție este prevăzută în Codul de procedură penală, deseori sunt identificate și unele excepții de la regulă, fapt neregăsit, din păcate, în legislația noastră.

Cu scopul identificării problemelor, situațiilor dificile, dar și chestiunilor discutabile regăsite în practica de zi cu zi, am realizat un sondaj adresat procurorilor, cu privire la conceptul examinat, fiind îndeplinit de către 25 de procurori.

Așadar, aceștia au fost intervievați cu privire la temeiurile (din cele enumerate la art.94 CPP) care au fost puse în activitatea lor proprie la baza excluderii probei din dosarul penal la faza de urmărire penală. S-a constatat că cele mai frecvente temeiuri de excludere sunt obținerea probelor cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală ale dispozițiilor legii procesuale (52%); încălcarea dreptului participanților la proces la interpret, traducător (32%); încălcarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului, părții vătămate, martorului (28%); obținerea probei dintr-o sursă care este imposibil de a o verifica (24%) (a se vedea *Figura 1*).

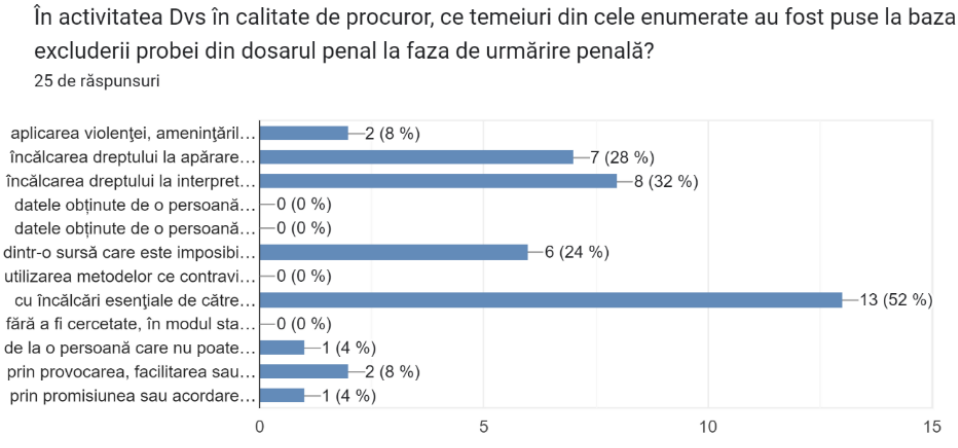

Figura 1

În urma efectuării sondajului, marea majoritate consideră că temeiurile în care o probă poate fi supusă excluderii la faza de urmărire penală sunt suficiente și legea nu necesită careva expuneri novative cu privire la acest fapt. Însă, potrivit experiențelor sale, unii procurori cred că ar fi benefic ca să apară noi temeiuri de excludere a probelor, și anume – probele declarate nule de către judecătorul de instrucție sau condamnarea la CtEDO.

La rândul lor, procurorii au fost chestionați cu privire la includerea în legislația noastră a celor patru excepții reflectate în dispozițiile legale ale altor state, cercetate pe larg de doctrina americană. Prin urmare, 60% din cei intervievați au afirmat aspectele pozitive ale acestor situații, iar 36% au formulat negația cu privire la abordarea americană. *A priori*, chiar dacă preceptul constă în faptul că probele ilegal obținute trebuie să fie excluse la faza de urmărire penală, abordarea americană admite patru excepții distincte, pe care le apreciez ca fiind benefice pentru dezvoltarea și evoluția domeniului procesual penal la momentul actual, acestea având menirea de a perfecționa cadrul legal privind excluderea probelor prin suplinirea unor goluri legislative (a se vedea *Figura 2*).

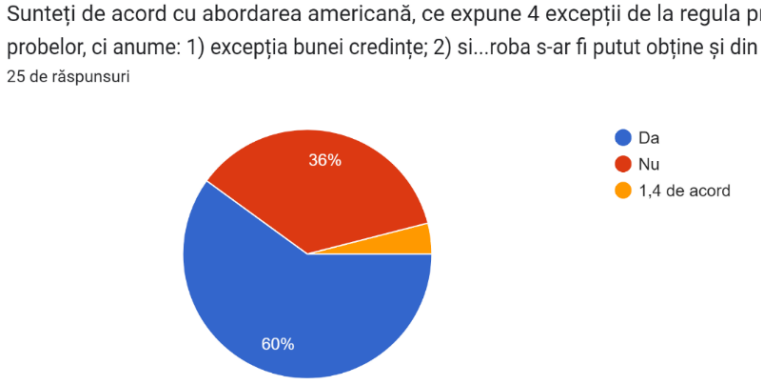

Figura 2

În plus, procurorii au răspuns aproape în unanimitate că este foarte important ca în procesul desfășurării urmăririi penale să existe o interdependență între acțiunile procesuale efectuate de către ofițerul de urmărire penală și cele ulterior realizate de către procuror, printre activitățile active ale procurorului enumerându-se și întreprinderea unor măsuri de control asupra urmăririi penale (*a se vedea Figura 3*).

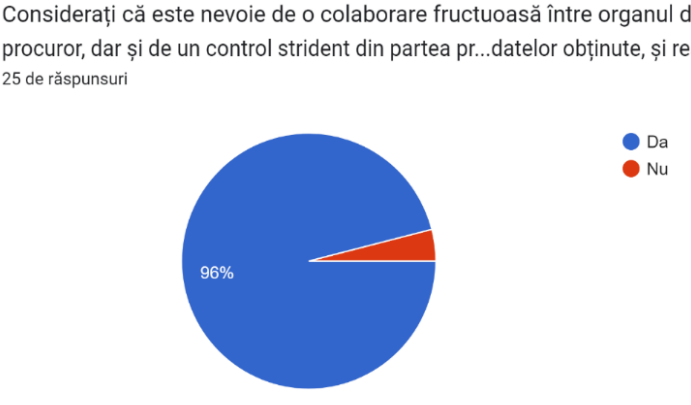

Figura 3

Totuși, certificăm o preocupare foarte redusă a legiuitorului în privința detalizării procedurii de excludere a probelor, nefiind prevăzute desluşit şi concret regulile prin care se exclude o probă. Însă practicienii unanim remarcă că procurorul, identificând un temei de excludere, înlătură proba imediat, fiind adoptată o ordonanță în acest sens, iar proba este păstrată în dosarul de supraveghere (anexată la dosarul de control), în arhiva organului care l-a întocmit.

Considerăm că este nevoie de o modificare legislativă, şi anume – de o expunere clară în dispozițiile legii a modalității de excludere a probelor: cine este subiectul competent să înlăture probele ilegale, prin ce act se obține excluderea și ce trebuie să conțină, cum pot fi contestate aceste acțiuni și în ce termene procesuale.

În acest sens, normele procesuale ar corespunde standardelor stabilite de către alte sisteme de drept în domeniul admisibilității probelor şi administrării eficiente a acestora, astfel încât să fie creat un fundament de echitate şi corectitudine cu rigorile unui proces echitabil.

Prin urmare, propunerile *de lege ferenda* remarcate ar contribui la sporirea gradului şi nivelului de protecție a drepturilor şi libertăților omului în probatoriul penal de la cazurile de abuz din partea organelor abilitate cu desfăşurarea urmăririi penale.

Referințe:

1. NUȚ, T. *Scurtă introducere în problema excluderii probelor.* Bucureşti, 2014. Sursa: https://www.juridice.ro/316433/scurta-introducere-in-problema-excluderii-probelor.html [Accesat: 02.07.2023]
2. William van CAENEGEM. *New trends in illegal evidence in criminal procedure: general report – common law.* Bond University, Queensland, Australia, 2007 p.3. Sursa: http://epublications.bond.edu.au/law_pubs/223

Recomandat
***Igor DOLEA,** dr. hab., prof. univ.*